

AZ 1867-ES KIEGYEZÉS, VAGY AHOGYAN ÍRORSZÁG IS CSINÁLHATTA VOLNA

The Compromise of 1867: How Ireland Could Have Followed Suit

Írásomban az önrendelkezési jog megszerzésére irányuló különféle megoldásokat mutatok be. Kiemelem az Írország és Magyarország közötti párhuzamot az 1867-es kiegyezést követően. 1904-ben Arthur Griffith ír politikus *Magyarország feltámadása* címmel megjelentetett egy cikksorozatot, amelyben részletesen megvizsgálta az osztrák–magyar kiegyezést és azt, hogy mennyire lenne megfelelő egy ilyen megoldás az angol–ír viszony rendezésére. Ezzel Írország is, Magyarország mintájára, jogot kapott volna, hogy belügyeit maga intézze, viszont a közös ügyek, mint a hadügy és pénzügy továbbra is Westminster hatáskörébe tartoztak volna. További példákat is felsorolok az autonómiát, illetve önrendelkezési jogot tekintve: a skandináv országok többször is perszonális unióra léptek egymással, illetve az Ibériai-félszigeten kértek és kaptak is autonómiát a katalánok.

Kulcsszavak: önrendelkezés, Írország, Magyarország, Deák Ferenc, Arthur Griffith, 1867-es kiegyezés

A XIX. század második fele hatalmas változásokat hozott egész Európában. Egyrészt megalakult egy újabb nagyhatalom, az egyesült Német Császárság, másrészt az Osztrák Birodalomból kettős állam: Osztrák–Magyar Monarchia lett. Az 1867-es kiegyezés kétségtelenül ennek az időszaknak, egyben Magyarország történetének is egyik legnagyobb sikere. Ezáltal vált Magyarország és Ausztria egyenrangú partnerre az Osztrák–Magyar Monarchián belül. A kiegyezés alapján a két tagállam egymástól függetlenül létezett és rendelkezett mindenben, kivéve a külügyet, hadügyet, illetve ezek pénzügyeit. A kettős monarchia viszonylag igen sikeresen működött több mint ötven évig, egészen az első világháború végéig.

Amellett, hogy a kiegyezés Magyarország számára óriási előrelépés volt, nemzetközileg követendő példának is bizonyult. Ennek hátterében az áll, hogy az önrendelkezés hiánya nemcsak a magyar nép számára volt elfogadhatatlan állapot: számtalan nemzet folytatott ádáz, kitartó küzdelmet függetlensége elnyeréséért a XIX. században. Nem egy nép hitte, hogy „...egy rossz hazai kormány jobb egy jó idegen kormánynál,”¹ és kész volt jelen helyzetén változtatni. Egyike volt ezen népeknek az ír nemzet.

¹ Griffith, 2003. 148. o.

Írország a XIII. század óta állt angol uralom alatt, és 1800-ban az egyesítéssel (Act of Union) része lett az Egyesült Királyságnak. Mind a protestáns, mind a katolikus ír lakosság elégedetlen volt a XIX. században fennálló politikai helyzettel. Egyik népcsoportnak sem adatott meg a beleszólás joga helyi ügyeik intézésébe, Írország sorsáról a Westminsterben döntöttek. A XIX. század utolsó negyedében egyre hangosabbá váltak az önrendelkezést követelők. Tehát a Home Rule (önigazgatás, önkormányzat) volt a kulcsszó. De mit is jelentett ez valójában? Volt-e egységes ír elképzelés arról, hogyan kellene megvalósítani ezt az elképzelést? Aligha.

Az egyik kiemelkedő szószólója az ír öngazgatásnak Charles Stewart Parnell (1846–1891) volt. Ő alapította meg az Ír Parlamenti Mozgalmat, melyet 1886-ban maga a brit miniszterelnök, William E. Gladstone (1809–1898) is támogatott. Ő az osztrák–magyar minta mellett a svéd–norvég kapcsolatot is megvizsgálta, hogy megkeresse Anglia és Írország számára a legmegfelelőbb megoldást.² Ez viszont kevés volt ahhoz, hogy a parlamentet is meggyőzzék. Első ízben 1886-ban utasította vissza az Alsóház az önrendelkezésre tett törvényjavaslatot, majd hét évvel később is, 1893-ban, bár akkor nem az Alsóházban bukott meg, hanem a Lordok Házában. Érdeemes viszont megemlíteni, hogy éppen Friedrich Ferdinand von Beust (1809–1886) volt az, aki erélyesen kritizálta Gladstone-t, amiért párhuzamot vont az osztrák–magyar és angol–ír viszonyok között. Véleménye szerint kizárt, hogy Anglia olyan kényszerhelyzetben lenne, hogy Írországgal egy ilyen jellegű kiegyezésre jussanak. Ausztria ellenben vereséget szenvedett, és Magyarország felől egy újabb felkelés veszélye fenyegetett, csakis ezért volt hajlandó a kiegyezésre.³ Az alkotmányos megoldással szemben állt az Ír Republikánus Testvériség és a Fenians szervezete, amely nem a békés parlamenti tárgyalások híve volt. Ők az írek régi szabadságharcos, lázadó, felkelő hagyományáig nyúltak vissza, és nem vetették el a fegyveres ellenállást sem céljuk elérésében. A világháború alatt egyre erősebbé vált szervezetük, és nagy szerepük volt a húsvéti felkelésben. E katolikus szervezettel szemben álltak a protestáns ulsteri unionisták, akik hasonlóan elszántak voltak, ám ők épp az ellenkezőjét akarták elérni. A protestánsok mindenáron meg akarták akadályozni Írország bármilyen fajta függetlenségre való törekvését, mert attól tartottak, hogy a Home Rule egyben Rome Rule-t is eredményezne, azaz az öngazgatással együtt járna a római katolikus uralom. Ez pedig számukra elfogadhatatlan volt.

Ebben a politikai kavalkádban publikálta Arthur Griffith (1872–1922) 1904-ben a *Magyarország feltámadása* című cikkét, amelyben leszögezte, hogy Írországnak az osztrák–magyar kiegyezés mintáját kellene követnie. „Szándékunk,

² Frank, 2005. 140 o.

³ Frank, 2005. 141–144. o.

hogy praktikus embereket is meggyőzzünk arról: az ír függetlenségért – ha már karddal és puskával nem lehet – nem az angol alsóház ülésein kell harcolni.⁴

Arthur Griffith a XX. század egyik jelentős ír politikusa, az 1880-as évektől egészen haláláig, 1920-ig rendületlenül harcolt Írország függetlenségéért, Nagy-Britanniától való elszakadásáért. Már fiatal korában elkötelezte magát a nemzeti harc mellett. Griffith tagja volt az Ír Köztársasági Testvériségnek (Irish Republican Brotherhood), melynek célja a függetlenség kiharcolása volt. Társával, William Rooneyval együtt megalapította a United Irishman című hetilapot, és ebben adott hangot saját politikai nézeteinek is. Míg eleinte támogatta Isaac Butt, illetve Charles Parnell politikáját, később egyre inkább bírálta az Ír Parlamenti Pártot (Irish Parliamentary Party), amiért együttműködött az akkori brit liberális kormánnyal. A következőképpen vélekedett: „Ha 1867-ben lett volna egy erős és becsületes ember Írországban, a Fenian felkelés után, aki megértette volna Ferenc József megkoronázását Budapesten, az egyesíthette és győzelemre vezethette volna Írországot. Írhon Isaac Butt-tal állt elő, a kompromisszumok apostolával, aki egyedül, majd követői által a tönk szélére vitte az országot.”⁵ 1900 szeptemberében Griffith megalapította a Cumann na nGaedhael nevű szervezetet, amely egyesítette a különféle nacionalista és szeparatista tömörüléseket. Ő vezette a tiltakozást VII. Edvárd angol király és a királyné 1903-as írországi látogatása ellen. De Griffith nevét igazán a Sinn Féin megalapítása tette ismertté, amelyet az átalakult Cumann na nGaedhael és más hasonló szervezetek együtt hoztak létre. Maga az elnevezés is utal a célkitűzésre: ír nevének jelentése: „mi magunk”. A szervezet megalakulásának dátumát 1905. november 28-ára teszik, amikor is Griffith először fejtette ki a Sinn Féin irányelvét. Írásaiban azt az álláspontot képviselte, hogy az 1800-as egyesülési törvény jogellenes, és ebből kifolyólag még mindig érvényben van a Grattan Parlament alatt létrehozott duális monarchia, illetve az 1782-es ír alkotmány.

Griffith az ír–magyar párhuzamot először 1902-ben említette a Cumann na nGaedhael kongresszusán, és kijelentette, hogy Írország számára is elképzelhető lenne egy ilyen államforma. 1904-ben az United Irishman című lapban jelentette meg *Magyarország feltámadása* címmel cikksorozatát, amelyben olvasói sürgetésére bővebben kifejtette a kiegyezésről, mint követendő példáról alkotott véleményét. Ez a cikksorozat nem sokkal később könyv formájában is megjelent. Ebben a műben Griffith visszanyúlt egészen a XVIII. századig, és bemutatta a magyar történelem alakulását pontosan, minden apró részletre kiterjedően. A vezető ír politikusok számára valószínűleg nem volt ismeretlen a kiegyezés, illetve az események, amelyek odáig vezettek. Ez annak köszönhető, hogy több londoni lap (Macmillan Magazine, Westminster Review, Spectator) foglalko-

⁴ Griffith, 2003. 132. o.

⁵ Griffith, 2003. 152. o.

lépése a Schmerling-féle kormány feloszlatása, továbbá egy új külügyminiszter, Friedrich Ferdinand von Beust meghívása volt. Beust ugyan nem osztrák, hanem szászországi német nemzetiségű volt, de ismert arról, hogy támogatta a kis államok függetlenségi törekvéseit. Egyik első intézkedése a Deák Ferencsel való tárgyalások újraindítása volt, ami végül a magyar országgyűlés összehívását eredményezte. Az országgyűlés 1866 novemberében tartotta első ülését, az új kormányt pedig 1867 februárjában nevezték ki. A kiegyezés főbb pontjai:

- A külügy, a hadügy és a pénzügy területén közös minisztériumok intézkednek.
- A kiadásokról kvóta alapján osztoznak, amelyet 10 évente újratárgyalnak (itt meghatározott 30–70% arány)
- Az országok között vám- és kereskedelmi szövetség jön létre.⁹

Arthur Griffith nem volt monarchista, de hitt abban, hogy Anglia és Írország is alkothatna egy hasonló kettős monarchiát, mint Ausztria és Magyarország. Ezen belül szintén közös lett volna az uralkodó, valamint néhány minisztérium, de lényegében két önálló államként működött volna. Véleménye szerint egy ilyen megoldást Nagy-Britannia is reálisnak tartott volna, illetve kivitelezhetőbbnek, mint a teljes függetlenséget. Magyarország feltámadása című művében kiemelte, hogy mennyire célratörő volt Deák Ferenc taktikája, mivel nem volt hajlandó együttműködni a bécsi vezetőséggel. Az egész neoabszolútizmus időszakában Magyarország nem küldött delegációt a birodalmi gyűlésre. Ezzel az elutasító állásponttal Deák gyakorlatilag lehetetlenné tette az egységes birodalmat, és Magyarország mintáját követve később Csehország is távol maradt a birodalmi gyűlésektől.

Griffith szerint Írország számára is ez lett volna a helyes magatartás. 1800-ban az egyesítéssel megszüntették az ír parlamentet, onnantól kezdve a képviselők Londonban, a westminsteri parlamentben ültek.¹⁰ De Griffith leszögezi, hogy „fel kell hagyni a haszontalan és megalázó politikával, vagyis hogy az ír parlamenti képviselők Londonban ülésezzenek...”. Felszólította az ír politikusokat, hogy ne ismerjék el a Westminster jogát, és küldöttei ne egy idegen országban tárgyaljanak Írország sorsáról. Dublinnak is tartózkodnia kellett volna, és nem képviselőket küldeni, hanem létrehozni egy saját parlamentet. Akkori megjövedését a következőképpen foglalta össze: „Írországnak azt kell megfontolnia, hogy 54 évvel ezelőtt Magyarország legyőzve, véresen hevert Ausztria lábai előtt látszólag ugyanolyan erőtlenu, mint Írország az éhínség után! A magyarok politikája a passzív ellenálláson és Ausztria uralkodási jogának kétségbevonásán alapult – az írek viszont részt vesznek az angol parlamentben, ezzel is je-

⁹ Gerő, szerk. 1989. 103–111. o.

¹⁰ Foster, 1988. 289–290. o.

lezhén, hogy Angliának joga van Írország felett uralkodni. Ma az egyik nemzet gazdag, erős, és képes szembeszállni egykori hódítójával, míg a miénk gyenge, szegény, és a hódítójának markában van.”¹¹

Amit Griffith nem hangsúlyozott művében, az azon tény, hogy nem kizárólag Deák hősiességén múlt a kiegyezés létrejötte. Ha Ausztria nem olyan sikertelen a porosz–osztrák háborúban, nem kénytelen kivonulni a Német Szövetségből, akkor Magyarországnak nehezebb lett volna elérni az önrendelkezést. Deák kétségtelenül hű maradt elveihez, és kitartott elutasítói politikája mellett. De Világost követően a magyar hadsereg túl gyenge volt ahhoz, hogy újabb harcra vállalkozzék Ausztria ellen. Így felmerül a kérdés, hogy a neoabszolútizmus időszakában Deák vajon tudott volna-e másként cselekedni, mint kivárni egy alkalmas időpontot a tárgyalásokhoz?

Természetesen nem Magyarország és Írország az egyetlen példa a kiegyezéses megoldásra. A történelem során a skandináv országok több ízben léptek perszonális unióra egymással, míg az Ibériai-félszigeten a katalánok munkálkodtak évszázadokon keresztül azon, hogy biztosítsák maguknak az autonómiát, az önrendelkezés jogát, akár egy másik állam határain belül.

Skandináviában a tizenegyedik században létrejött a Kalmári Unió, ennek az 1500-as évekig része volt Norvégia, Svédország és Dánia. Ezen belül az államok feladták szuverenitásukat, de megőrizték függetlenségüket. Az államoknak időszakosan volt saját uralkodójuk is. Az unió célja főként a Hanza-szövetség hatalmának ellensúlyozása volt. Végül az eltérő érdekek meggyengítették az uniót, és Svédország kilépésével 1524-ben megszűnt. Dánia Norvégiát egyoldalúan egyik tartományává nyilvánította, így létrejött Dánia–Norvégia. Norvégia jogrendszere és egyes intézményei sértetlenek maradtak, de birtokai (Izland, Grönland és Feröer) a dán korona alá kerültek.

1450-ben szerződéssel erősítették meg a dán–norvég uniót, amelyben garantálják a norvég birodalmi tanács szerepét, bár ez inkább csak elméletben volt igaz, a gyakorlat más képet mutat. Száz évvel később Norvégia megszűnt, mint önálló királyság, és teljesen dán uralom alá kerül. Az 1660-ban érvénybe lépő dán alkotmány abszolút monarchiát hozott létre, és még inkább alárendelt helyzetbe hozta Norvégiát. A 17. és 18. században egyre inkább Dánia vált a két állam gazdasági központjává. A gazdasági fellendüléssel és a középréteg kialakulásával együtt megjelent a norvég nemzeti öntudat. Ezt a folyamatot a napóleoni háborúk gyorsították fel, amelyben Dánia a vesztes oldalon állt, és végül kénytelen volt a kielői szerződés értelmében 1814 januárjában feladni Norvégiát.

¹¹ Griffith, 2003. 10. o.

Ezzel megszűnt a több, mint 400 éves dán–norvég állam, majd Norvégia Svédországgal együtt alkotott új államközösséget. A közös uralkodó, XIII. Károly kihirdette, hogy Norvégia független államként lép ebbe a közösségbe, saját alkotmánnyal, nemzeti képvisellel, kormánnyal és adóztatási joggal. Megjelent a „Brödrafolk” kifejezés is, amely szó szerint két testvérnemzetet jelent, tehát a perszonális unió valójában két egyenjogú fél államközössége¹².

De már az unió elején a svéd monarchia erős nyomást gyakorolt a norvég kormányra, hogy növelje az uralkodó hatáskörét. Egy alkalommal még a svéd katonaság is felállt közvetlenül Oslón kívül, hogy a norvég parlament szavazzon meg egy erre vonatkozó törvényjavaslatot, de mindhiába, elvetették. Ugyanakkor gazdasági válság kerítette hatalmába Norvégiát, mivel a dán piactól elestek, és majd csak a tizenkilencedik század harmincas éveiben következett be a felendülés. A század közepére megépültek az első vasútvonalak, megjelentek a gyárak, és jelentősen megnövekedett a kereskedelmi flotta létszáma.

Viszont a jólét magával vonta az egyre növekvő igényt a demokratikus változásokra. A Svédországgal való konfliktus egyrészt abban rejlett, hogy szinte a teljes külügyi politikát Stockholm diktálta, bár a norvég miniszterelnök rendelkezett egy bizonyos szintű beleszólási joggal. Másrészt a parlamentarizmus fejlődése vetett fel kérdéseket a norvég parlament számára. Ahhoz, hogy a kormány hatalmon maradjon, szükséges a nemzeti tanács támogatása és az uralkodó ratifikálása. Viszont, mivel az uralkodó három alkotmányváltoztatást nem volt hajlandó ratifikálni, felmerült a kérdés, hogy egyáltalán szükséges-e mind a nemzeti tanács, mind pedig az uralkodó jóváhagyása. Az 1880-as években a liberálisok kerültek hatalomra Norvégiában, és kormányzásuk alatt több reformintézkedésre került sor.

Hasonlóan az osztrák–magyar helyzethez, Svédország és Norvégia is közösen intézte a külügyi teendőket. A századfordulón ezúttal a külpolitika kapcsán merültek fel viták a két állam között: Svédország ragaszkodott ahhoz, hogy a külügyminiszter svéd legyen, míg a norvégok saját konzulokat szerettek volna. 1905-ben egy új norvég kormány alakult, hogy a konzul-kérdésre – ha kell, egyoldalú – megoldást találjon. Ezt meg is tette, és az év március 11-étől Norvégia feloldottnak tekintette az uniót. A svéd kormány nem fogadta el egyértelműen a felbontást, és augusztusra referendumot hirdetett. 368 392 norvég támogatta az elszakadást és csak 184-en adtak le szavazatot ellene. Ezzel véget ért a 90 éves svéd–norvég államközösség.

Ami lehetővé tette ezt az egyoldalú lépést, az a tény, hogy Norvégiában a parlament hagyománya visszanyúlik a korai középkorra, amikor is regionális gyűléseken tárgyaltak meg jogi, illetve politikai kérdéseket. A használatban levő törvényeket a 13. században írásban rögzítették és alkalmazták egészen a Dánia

¹² Andersson, 1955, 402. o.

által 1660-ban bevezetett abszolút monarchiáig. Később, a svéd–norvég államközösségben is (ellentétben az osztrák–magyar helyzettel) Norvégia mindvégig fenntartott egy relatív erős parlamentet, és a nemzeti nyelv használata sem volt kérdéses. A Storting (norvég parlament) hatalmát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 1814-ben, amikor Dániától már függetlenek voltak, a parlament eltanácsolta Christian Frederik dán trónörökösöt (és egyben norvég helytartót) attól, hogy gyakorolja trónkövetelő jogát. Egy háromhónapos időszak alatt a parlamenti képviselők összeállítottak, majd megszavaztak egy liberális alkotmányt. 1814. május 17-én egyhangúlag Christian Frederiket választották meg az új szuverén állam királyává, és ő már az új alkotmányra esküdt fel¹³.

A másik felhozott példa, Katalónia szintén évszázados parlamentarizmussal büszkélkedhet, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy még száműzetésben is működtették a parlamentet, hogy a hetvenes években több évtizedes elnyomás után visszatérhessen Barcelonába.

Katalónia mint állam már a középkorban is létezett, hol mint szuverén állam, hol pedig a spanyol állammal megosztva a hatalmat. Gyakorlatilag a tizedik századtól jegyzi függetlenségét, és egyedi „kormány”, a Generalitat is erre az időre nyúlik vissza. Ezt követően több évszázadon keresztül részben a spanyol örökösödési háborúk, részben pedig az európai hatalmi harcok határozták meg Katalónia sorsát. Függetlenségét végérvényesen a 17. században veszítette el, amikor is a katalán alkotmány ellenére Katalónia egy részét Franciaországnak engedte át a spanyol király a westpháliai béke aláírásával. Ennek ellenére rendületlen maradt a katalán nemzeti öntudat, Katalónia megőrizte nyelvi és kulturális egyediségét, és a 18. században ehhez társult a gazdasági fellendülés is, melyet az Amerikával való kereskedelem hozott meg. Az 1890-es évektől pedig ismét az autonómia került középpontba, visszaállították a katalán nyelv használatát, a jogi, illetve oktatási szférában önállóan rendelkezhetett, mint ahogy a belügy területén is. Ezt a fellendülést követte egy kulturális, művészi, irodalmi reneszánsz.

A Solidaritat Catalana nevű szervezetet 1906-ban alapították meg, és művében Enric Prat de la Riba, az egyik vezéregyéniség a katalán államért egy spanyol szövetségben belül szállt síkra. Ezeknek a törekvéseknek alig húsz évük volt, hogy kibontakozzanak, mielőtt a diktatúra betiltotta volna őket.

1931-ben elsöprő győzelmet aratott Francesc Macià, és kikiáltotta a Katalán Köztársaságot az ibériai szövetségben belül. A Madrid és Barcelona közötti tárgyalások a modern kori Generalitat visszaállítását eredményezték, Francesc Macià lett az első elnöke. Az átmeneti periódusban a feladatokat egy ideiglenes kormány, egy ideiglenes Nemzeti Tanács felügyelői látták el. A Nemzeti Tanács feladata volt megszövegezni az Autonómia Nyilatkozatot, amelyet referendummal ratifikáltak volna, valamint a spanyol parlamentnek kellett jóváhagynia.

¹³ <http://www.stortinget.no/english/history.html>

Némi módosításokat követően a spanyol parlament rábólintott, de a nép elé sohasem került a kérdés. Ezzel 1932-ben megalakult a katalán parlament.

A Generalitat szerkezetét a parlament, a Generalitat elnöke és a kormány alkotta. 1934-re már a törvénykezési joghoz az igazságügyi hatáskör is párosult ugyan, mégis elmaradt ez a helyzet az önrendelkezésnek attól a fokától, amely a 18. század elejéig megvolt, mielőtt V. Fülöp megszüntette a Generalitatot.

De Katalóniának még így sem volt meg a békéje. 1934-ben az akkori elnök úgy érezte, Katalónia jogait a spanyol állam nem tartja tiszteletben, és ezért kiálította a Katalán Államot a Spanyol Föderális Köztársaságon belül. Erre a spanyol állam gyors katonai lerohanással válaszolt, felfüggesztették az Autonomia Nyilatkozatot, feloszlatták a kormányt, és sokakat letartóztattak. Franco generális 1936-ban támadást indított a Spanyol Köztársaság ellen, és ezzel kezdetét vette a polgárháború. Katalóniában viszont a felkelést elfojtották. A polgárháború ugyan meghosszabította az akkori katalán elnök mandátumát, és sikerült több intézkedést hoznia, hogy megerősítse Katalónia autonómiáját, de 1937-ben a központi madridi kormány visszavonta Katalóniától az Autonomia Nyilatkozat által biztosított jogokat, főként a rendfenntartást illetően. Egy évvel később Franco pedig teljesen megszüntette a Generalitatot, mint ahogy V. Fülöp már 1716-ban is tette, ezzel száműzetésbe kényszerítve a katalán kormány tagjait. A katalán elnököt a spanyol kormány kérésére elfogták, hadbíróság elé állították és halálra ítélték. A száműzetésben levő Generalitat viszont továbbra is működött, és 1952-ben új választásokat tartottak a mexikói spanyol nagykövetség épületében, mivel ők nem ismerték el a Franco-féle spanyol rezsimit.

Franco 1975-ben bekövetkező halála után általános választásokat tartottak, és I. János Károlyt királlyá kiáltották ki. A választásokon Katalóniában olyan pártok győztek, amelyeknek a programjában szerepelt a Generalitat visszaállítása és a száműzetésben levő kormány visszatérése, amely külföldön, szimbolikusan ugyan, de folyamatosan működött. Ennek eredményeképpen 1977 szeptemberében a Generalitat de Catalunya királyi dekrétummal visszaállították, és Josep Tarradellas, az 1952-ben megválasztott elnök visszatérhetett. Ismét nekiálltak az Autonomia Nyilatkozat megszövegezésének, ezúttal Sau Nyilatkozat néven vált ismertté, annak a helységnek a neve alapján, ahol összeállították. 1978-ban a spanyol alkotmányt, majd 1979-ben a katalán alkotmányt hagyta jóvá I. János Károly király. Ezt megelőzően előbb referendumban nyilatkozott a nép az alkotmányról, majd a spanyol parlamentnek kellett ratifikálnia.

Mivel több ratifikálási szinten ment keresztül, ezt az alkotmányt úgy tartják számon, mint „Katalónia kollektív identitásának kifejezését, amely definiálja az intézményeit és ezek kapcsolatát Spanyolország többi szabad nemzetével”. Magát a Generalitatot úgy határozza meg, mint azt az intézményt, amely köré politikailag szerveződik Katalónia önkormányzata¹⁴.

¹⁴ <http://www.parlament.cat/portal/page/portal/pcat/IE00>

Óhatatlanul felvetődnek kérdések, mint például: Hogyan lehet definiálni egy nemzetet? A közös nyelv, közös vallás alapján? A térség alapján, amelyben élnek? Ez esetben mi történik a „határontúli” közösségeivel egy népnek? Számukra hogyan lehet ugyanolyan szintű önrendelkezést biztosítani, mint a „határon belüli” népnek? Hogyan érzük el az összetartozás érzését, ha a népnek egy része, mint például a magyaroké vagy a katalánoké, a határokon túl él?

2005-ben az International Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN – Kijelölt Nevek és Számok Internet Társaság) precedens értékű lépést tett: engedélyezte a .cat extenziót, amelyet eddigi gyakorlat szerint kizárólag államoknak adtak meg. Ezzel az internetes azonosítóval virtuális nemzeti státust adományozott mindazon honlapoknak, amelyek „nyelvben és szellemiségben” katalánok. Gesztus értéke páratlan, és ezzel is növelték a katalánok összetartó erejét, határoktól függetlenül¹⁵.

Hosszú és rögzös út vezet az önrendelkezésig, és ezt sok nép, nemzet, állam is megtapasztalta a történelem során. Nem csak a múltban, a jelenben is vannak hasonló autonómiatörekvések, amelyek egy régiónak és népének biztosítanak a belügyeik intézését, a szabad nyelvhasználatot, saját jogrendszert és vallásszabadságot. Idesorolhatnánk akár a tibetieket, akár a kurdokat. Más kérdés, hogy egy-egy régió, amely igényt tart ilyen jellegű önrendelkezésre, mennyire homogén a nemzetiségek szempontjából. Ausztriában és Magyarországon számos nemzetiség élt a kiegyezés idejében, és pontosan a magyar példán felbuzdulva hozakodtak elő a csehek, a horvátok is hasonló követelésekkel. Ezzel szemben Írországból vallási vonalak mentén volt a sziget megosztott, elsősorban protestánsok és katolikusok között.

Griffith elképzelése a dualista monarchiáról nem vált valóra. Érdemes lenne pontosan körbejárni azt a kérdést, hogy melyik időszakban lett volna még elképzelhető ennek a megvalósítása, és mikor indult el Írország egy más fejlődési úton. Tagadhatatlan viszont az a tény, hogy a tárgyalásra lehetőséget adó időszakok nem estek egybe azon periódusokkal, amikor Írország megelégedett volna a korlátozott önrendelkezéssel. Cserébe egyre inkább erőszakos úton indult el: az észak-ír fegyverkezéstől kezdve a Németországgal való tárgyalásokig a világháború alatt, egészen az 1916-os húsvéti felkelésig. Majd csak a húszas évek elején ért véget a küzdelem: tárgyalások, vérontás, egy függetlenségi háború és polgárháború árán ugyan, de végül elérte az ország a teljes függetlenséget. Ám ezzel a függetlenséggel együtt járt a sziget megosztottsága nemzeti és vallási vonalak mentén (partition), amely ellen egyes szeparatista csoportok a mai napig harcolnak.

Mindezek ellenére a *Magyarország feltámadása* című mű jelentős bizonyíték arra, hogy az 1867-es osztrák–magyar kiegyezésnek pozitív visszhangja

¹⁵ <http://www.iana.org/reports/2005/cat-report-18nov2005.html>

volt a nemzetközi szinten is. És ha nem is bizonyult járható útnak Írország számára, több európai nemzet vizsgálta meg a kiegyezést, mint potenciálisan követendő példát.

FORRÁSOK

- Andersson, Ingvar: A History of Sweden. Weidenfeld & Nicholson: 1955, Stockholm
Ciegler András: Kiegyezés. Osiris kiadó: 2004, Budapest
Foster, Roy F.: Modern Ireland 1600 – 1972. Penguin: 1988, London
Frank Tibor: The British Image of Hungary 1865/1870. ELTE: 1976, Budapest
Frank Tibor: Picturing Austria-Hungary. Columbia University Press: 2005, New York
Gerő András szerk.: Sorsdöntések. Göncöl Kiadó: 1989, Budapest
Griffith, Arthur: Magyarország feltámadása – Példa Írország számára. Editio plurilingua: 2003, Dublin
A Storting hivatalos honlapja:
<http://www.stortinget.no/english/history.html> (2008. augusztus 15-i állás)
A Generalitat de Catalunya hivatalos honlapja:
<http://www.parlament.cat/portal/page/portal/pcat/IE00> (2008. augusztus 15-i állás)
Az International Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN – Kijelölt Nevek és Számok Internet Társaság) hivatalos honlapja:
<http://www.icann.org/> (2008. augusztus 15-i állás)
Az International Corporation for Assigned Names and Numbers .cat jelentése:
<http://www.iana.org/reports/2005/cat-report-18nov2005.html> (2008. augusztus 15-i állás)
A The Brussels Journal hivatalos honlapja:
<http://www.brusselsjournal.com> (2008. augusztus 15-i állás)
Edwin Jacobs: Catalonia Gets Internet Country Suffix. Sort Of. The Brussels Journal, Mon, 2005-09-19:
<http://www.brusselsjournal.com/node/274> (2008. augusztus 15-i állás)

The Compromise of 1867: How Ireland Could Have Followed Suit

This article presents a comparison between various versions of home rule, but it specifically focuses on the parallels between the Hungary after the 1867 Compromise and Ireland. In 1904 the Irish politician Arthur Griffith published ‘The Resurrection of Hungary’, a series of articles describing the bases of the Austro-Hungarian Compromise and pointing towards how it could have been used to settle the Anglo-Irish situation. Namely to offer Ireland to deal with internal affairs with the key elements such as defense and foreign affairs remaining under Westminster legislation. Further examples of home rule settlements are described in this paper, including several dual monarchies between Scandinavian states and the Catalans’ autonomy on the Iberian Peninsula.

Keywords: Home Rule, Ireland, Hungary, Ferenc Deák, Arthur Griffith, 1867 Compromise